

Zřídka se stává, že by student – v tomto případě studentka – započal svá studia archeologie s jasným zaměřením, a to si pak podržel po celou dobu až do jejich završení. Autorka posuzované práce je takovou výjimkou: fascinace antickou Sýrií a starými pouštními městy ji nasměřovala k výběru jak bakalářské, tak diplomové práce, rovněž ovšem k terénní práci v daném regionu.

Postavení karavanního obchodu v římské Sýrii nepředstavuje nijak nový a neřešený úkol, mnohá novější data a zejména řada časopiseckých studií z poslední doby nabídla diplomantce možnost některé starší synthesy doplnit či jejich závěry revidovat. Práce tedy nemá za cíl analyzovat nějaký dílčí problém této široké tematiky, je naopak zaměřena na shrnutí současného stavu bádání a pojata spíše přehledově. Struktura práce je velmi jasná, autorka komplexně sleduje různé aspekty karavanního obchodu doby římské v Sýrii (nutně s přesahem do Mezopotámie, Arábie i dalších okolních regionů), jako jsou hlavní obchodované komodity, jejich ceny, příslušná římská administrativní opatření včetně daní a cel, trasy karavan apod. Zvláštní pozornost je směřována k Palmyře jako středisku karavanního obchodu par-excellence, opomenuta však nezůstávají ani další podobná centra: Gerarsa, Petra, Hatra, Spasinu Charax aj.

V úvodu (kap. 3) věnuje autorka pozornost antickým literárním pramenům (čti vybraným antickým autorům vyjadřujícím se tak nebo onak ke k. obchodu)¹, a dále pramenům archeologickým, mezi něž řadí trochu problematicky epigrafické památky, jež jsou pro pochopení tématu klíčové. Správně věnuje velkou pozornost palmýrskému zákonu, upravujícímu poplatky a cla za přepravované zboží (str. 60-63), dochovanému v nápisu z palmýrské agory. Památky epigrafického charakteru mohly být zastoupeny několika konkrétními ukázkami jejich obsahu. Zhodnocení archeologických pramenů – a to nejen v tomto úvodním vymezení, ale i dále v práci – však představuje určitou slabinu celé práce. Nálezům předmětů, svědčícím o obchodu a dálkových kontaktech, mohla a měla být věnována přeci jen větší pozornost, zejména jejich konkrétním příkladům. Totéž platí o dokladech infrastruktury na karavanních stezkách. Mezi pozitiva práce patří akcent na vazby palmýrských obchodníků s dalšími středisky i stanicemi při dálkových obchodních trasách, jejich pobočky a komunity v dalších městech, jejich infrastrukturu v celém syrsko-mezopotamském prostoru

---

¹ Zde nelze nezmínit opomenutí příběhu Maea Titiana ze syrské Hierapole, jenž podle C. Ptolemaia (*Geographia* I, 12) vypravil karavanu do *Sera Metropolis*, hlavního města Serů, patrně do Tarimské pánve, cesta je popsána po Kamennou věž (Lithinos Pyrgos), místo identifikované s Taškurganem i jinými lokalitami ve Střední Asii. Autorkou uváděné *Parthské stanice* Isidora z Characéné nejsou seznamem pozemních tras, nýbrž pouze itinerářem jedné z nich (str. 14).

Snad by bylo právě hned v úvodu vhodné, pokusit se definovat, co to vlastně karavana je a čím se liší karavanní obchod od jakéhokoliv dálkového obchodu jiného. Ke cti autorky je třeba říci, že nacházíme v závěru krátkou kapitolu, kde se pokouší sama definovat, co to je karavanní město (str. 87-89), byť by i této definici lépe slušelo nějaké čestnější místo v textu, například úvod.

Archeologické nálezy, o nichž byla řeč výše, zahrnují především samotné pozůstatky předmětů dálkového obchodu, typicky například poněkud přeceňované hedvábí. Autorka na str. 22 uvádí, že „kromě několika fragmentů nalezených v Duře Europos, Palmýře, ...“, třebaže víme, že z palmýrských hrodek samotných pochází téměř sto fragmentů hedvábných textilií² a je vlastně jedno, že část z nich může pocházet z Indie a část dokonce mohla být – a jistě také byla – vyráběna na místě s dovezené příze. Uváděny jsou rovněž nálezy hedvábí ze Seleukie na Tigridu, nic bližšího se bohužel opět nedozvídáme (str. 83). To platí rovněž o vývozu římského zboží: „z římské provincie Sýrie šly na export především drobné skleněné nádoby, stejně tak jako jemně plavená červená stolní zdobená keramika typu sigillata“ (str. 31 a Závěr str. 93); dál se o nich nedozvíme nic: distribuci, dataci, provenienci³. Autorkou uváděné *Parthské stanice* Isidora z Characéné nejsou seznamem pozemních tras, nýbrž pouze itinerářem jedné z nich (str. 14). V kapitole 10. se tak například píše, že „soubor archeologických nálezů dovezených do Palmýry obsahuje materiál z Egypta, severní Afriky, Řecka, Palestiny, parthské Mezopotámie a Indie či až z Střední Asie (BUTCHER 2003, 253)“, čtenář by ovšem ocenil přesnější charakteristiku těchto nálezů (str. 53).

Setkáváme se také se závažnými sděleními, která ale nejsou ničím podložena nebo řádně odkázána. Takto například je na str. 64 uvedeno, že „v čele administrativní organizace Palmýry, původně helénistického řeckého města, stál stratégos,...“. V žádných pramenech, jež jsou mi známy, není Palmyra pokládána za původně řecké město, pokud autorka takové zná, bylo by správné je uvést. Bez odkazu bohužel zůstává řada dalších důležitých údajů, například se nedozvíme zdroj informace, že vůdci karavan jezdili na koni (str. 65), nebo jsme sice informováni o tom, kdo uvádí, že karavany vyrážely jednou ročně (rovněž str. 65), zde by ale stálo zato uvést proč a odkud to pan Seland ví. Pokud se dočítáme, že karavanní cesty byly někdy „vysypané drobným štěrkem“, opět by bylo dobré vědět, odkud ta informace pochází (str. 70). Pod obrázkem č. 12 zjišťujeme, že karavana s velbloudy míří do Arábie, není ale jasné, jak víme, že právě tam (str. 51). Nevíme také, proč věřit sdělení, že „nejvíce prosperující byl přístav Kané“ a ne některé jiné přístavy (str. 43). Překvapením je použití problematického termínu „Hedvábná stezka“, který se znenáhla objevuje na str. 27 a po dlouhé odmlce vyplouvá opět na str. 83 dokonce jako „jedna z jejích větví“, aniž je nějak

---

² ZUCHOWSKA, M. 2013: From China to Palmyra. The value of silk. *Swiatowit XI (LII)/A*, str. 133

³ Srov. například Bes, Ph. 2015: *Once upon a Time in the East: The Chronological and Geographical Distribution of Terra Sigillata and Red Slip Ware in the Roman East*. Práce je v knihovně ÚKAR. Římské importy v Mezopotámii např. Tomber, R. 2007: Rome and Mesopotamia – importers into India in the first millennium AD. *Antiquity* 81, 972-988; Tomber, R. 2008: *Indo-Roman Trade. From pots to pepper*. London. Práce je rovněž v knihovně ÚKAR

definován, nebo s ním nějak jinak logicky nakládáno (definice, odmítnutí, odkazy na literaturu).

Opakující se chybou je ztráta orientace, autorka má za to, že Seleukie na Tygridu leží na Eufratu (str. 40, 80). Další ukázka nesmyslně sděluje, že „v Nicephoriu se obě trasy spojily a pokračovaly podél pravého břehu Eufratu jižně do města Seleukia na Tigridu“ (str. 83). Stanice Gennaes, má být v okolí měst Hit (střední tok Eufratu), zároveň ale 22 km od Palmyry (str. 73)! Palmyra a Hit jsou vzdáleny cca. 400 km.

Nesprávné je tvrzení, že „jako jediné z karavanních měst si Gerasa v mnohem omezenější míře udržela jistou kontinuitu až do 4. a 5. století, kdy již jako křesťanské město ....“ (str. 91), když zároveň víme, že v Palmyře stávalo hned několik raně křesťanských kostelů (a školitel jeden z nich osobně kopal).

Bohužel se autorka nevyvarovala řady překlepů, pravopisných chyb typu shoda podmětu s přísudkem atd. Čtenáře také občas vyruší zbytečné opakování informací, často i na jedné a téže stránce, způsobené patrně dopisováním částí práce – navazováním na nějakou myšlenku – v průběhu delší doby (str. 18, 36, 41, 84, 95).

Přehledně a pečlivě jsou provedeny jak seznam literatury (poměrně rozsáhlý), tak seznam vyobrazení (jež jsou pohodlně umístěna v samotném textu), a navíc ještě geografický rejstřík, užitečný zejména pro čtenáře papírové verze.

Předložená diplomová práce uceleným způsobem shrnuje danou problematiku, text dokládá, že autorka je schopná práce s rozsáhlou odbornou literaturou, umí syntetizovat, třídit informace, argumentuje. Z textu je znát osobní zaujetí a dlouhodobý kontakt s vybraným tématem. Domnívám se, že se čtenář z této práce může v mnohém poučit a získat jasnou představu o fungování karavanního obchodu v Sýrii římské doby. Některé dílčí nedostatky shrnuté v tomto posudku však brání navrhnout lepší hodnocení, než je *velmi dobře*.

V Čelákovcích 19. 1. 2016

Ladislav Stančo